

DE HERVORMING DER BANKEN VAN LEENING IN NEDERLAND.

(TOELICHTING VAN HET AANHANGIG WETS-ONTWERP, MET EENE
BEREDENEERDE STATISTIEK.)

I.

Wat van den enkelen mensch geldt, kan ook gezegd worden van hetgeen hij wrocht: ouderdom alléén geeft het regt nog niet om eerwaardig te worden genoemd. Is de openbare meening, waar zij haar stempel van goed- of afkeuring bezigt, soms niet vrij van traditiën: de ware critiek daarentegen vraagt niet alleen naar oorsprong en titel, maar ook naar het regt van bestaan. Ook banken van leening (elders *monts-de-piété* genoemd) zijn, sedert het licht der openbaarheid haar beschijnt, van dat oordeel niet uitgesloten.

Of dan die inrigtingen in vroeger tijd de aandacht niet tot zich trokken?... Zeer zeker, en wel in eene mate, als waarvan wij ons thans naauwelijks eene voorstelling kunnen vormen. Wat voor de kinderen dezer eeuw eenvoudig een onderwerp van staathuishoudkundig belang wordt geacht, was dat niet, althans niet in de eerste plaats, voor het geslacht, dat eeuwen vóór ons geleefd heeft. Er moge overdrijving zijn in den strijd over het al of niet geoorloofde van den *interest*, (toen algemeen woeker geheeten): waar het den behoeftigen goldt, — „het leenen aan den armen op zijn noodige panden,” daar had dit vraagstuk eene meer dan gewone beteekenis. Hoe het zij: wij hebben aan den strijd in de eerste helft der 17^e eeuw over banken van leening gevoerd, te danken, dat toen reeds veel aan het licht werd gebracht, wat den nazaat dienen en niet minder, wat hem tot waarschuwing strekken kon.

Wat omtrent de belangrijkheid van het onderwerp, door een historisch onderzoek, zoo hier als in andere landen, is in het licht gesteld, dat wordt door eene gezonde staathuishoudkunde bevestigd. Wij hebben al sedert eene reeks van jaren gepoogd hierop de aandacht te vestigen, en zullen er thans niets meer aan toevoegen.

Alleen wenschten wij, naar de voorhanden bescheiden, nog slechts eene proeve te leveren van *beredeneerde statistiek* over de banken van leening in Nederland.

Met het oog op het door de regering thans aanhangig gestelde ontwerp tot wettelijke regeling dier instellingen, hebben wij gemeend, dat een zoodanig feitelijk overzicht, tot rigtige beoordeeling van zaken, zijn eigenaardige beteekenis kon hebben. Wij doen dit, na alvorens dat wetsontwerp in zijne hoofdstrekking en voornaamste bepalingen een wijle in oogenschouw te hebben genomen.

In het algemeen is omtrent het wetsontwerp tot regeling der banken van leening op te merken: dat het als zoodanig, als *wet*, voorziet in eene stellige behoefte. Niet alleen, dat het koninklijk besluit van 31 October 1826 naar het oordeel van velen, dat vereischte mist; maar het is nog daarenboven van geldigheid ontbloot, omdat het niet is afgekondigd. Bij regterlijke gewijsden in zake van overtreding is dit genoegzaam gebleken. De woorden: „dat „het noodig is wettelijke bepalingen te maken betreffende de banken „van leening”, in de considerans voorkomende, hebben hierop betrekking.

De beginselen waarop het kon. besluit van 1826 gegrond is, zijn, naar de toen gebleken behoeften, zoo in België als in Nederland algemeen gewaardeerd geworden. Het bragt de banken van leening onder het toezigt van het hooger bestuur en onderwierp haar in de uitoefening van haar bedrijf, zooals in het heffen van renten op de beleende panden, de wijze en voorwaarden voor den verkoop der ongelost gebleven panden, het uitbetalen van de meerder gelden bij verkoop, enz., aan bepalingen, welke van toen af heilzaam gewerkt en vele misbruiken voorkomen hebben.

Doch gelijk niet alle verbeteringen op eens en voor allen te gelijk verkregen worden, zoo ook met banken van leening. Ontbrak aan meergemeld besluit op zich zelf en naar den vorm genomen, het karakter van wettigheid; er was daarin tevens, wat de zaak betreft, gemis aan een vast beginsel, volgens hetwelk banken van leening als zelfstandige lichamen voortaan zouden worden ingerigt en beheerd. Het praedicaat van *liefdadige instelling*, haar met de beste bedoelingen toegekend, bleek bij de uitkomst een illusie te zijn, ja vormde ten aanzien van vele banken een schreeuwend contrast met de werkelijkheid. Getuige de niet ongegronde klachten welke bij gelegenheid der openbaar gemaakte begrotingen en rekeningen, voor sommige voornaame steden werden aangeheven, wegens het

gebruik der voordeelen van banken van leening als middel van opbrengst voor de gemeentekas; hetgeen men in sommige plaatselijke reglementen meende te kunnen motiveren door de bepaling van die opbrengsten te doen strekken tot onderhoud der armen. Het kon. besluit zelve gaf onwillekeurig daartoe aanleiding, door in een zijner bepalingen (art. 6) aan de bijzondere besturen de beslissing te laten „ten wiens behoefte de zuivere winsten door de banken gemaakt, zullen komen.” Daarbij kwam, dat duisterheid of ook ongelijkvormigheid in de opgave voor de afzonderlijke banken, wat te gelijk in strijd is met eene behoorlijk ingerigte statistiek, het wantrouwen omtrent die inrigtingen wel eenigzins vermeerderden.

Nog is er eene andere bepaling, welke, in strijd met de milde bedoelingen, waardoor dat besluit zich overigens kenmerkt, eene zelfstandige ontwikkeling van banken van leening in den weg stond, namelijk art. 16, 2^e alin^a., waar wij lezen: „dat aan openbare instellingen welke in *de bank deel hebben*, voor de aan deze laatste verstrekte fondsen, *in plaats van een vasten interest, een dividend ten haren voordeele*, naar gelang van de jaarlijksche winsten der bank kon worden toegekend.”

Tegen dien toestand van onregelmatigheid nu, wordt bij het tegenwoordig wets-ontwerp voorzien. De banken van leening worden daarin genoemd: „inrigtingen van openbaar nut en bevoegd tot het uitoefenen der regten door de wet aan zedelijke lichamen toegekend” (art. 1). Haar tegenwoordige finantiëele toestand zal dienvolgens moeten worden geregeld (art. 18); — de overwinsten zullen in het belang der inrigting worden aangewend tot vermindering der rentetax (art. 20); tot het aanleggen van een reservefonds, het aflossen van opgenomen kapitalen, het aanschaffen van de vereischte lokalen en meubelen (art. 23), en verder, zoo mogelijk, tot plaatselijk weldadige einden (art. 24); al hetwelk, ofschoon ten deele reeds door het kon. besluit van 1826 bedoeld, bij de thans aanhangige wet op vasten en eenparigen voet zal moeten worden gebragt. Geen *dividend* of aandeel in hetgeen „de baten de lasten te boven gaan,” zal voortaan mogen worden verstrekt (art. 19).

Wat wijders voor banken van leening van groot belang mag worden geacht, is de voorziening bij het tegenwoordig wetsontwerp in de gevallen van *kosteloze* terugvordering der bij haar beleende *gestolen* of *verloren* voorwerpen. Het regt tot zoodanige opvordering werd bij het kon. besluit van 1826 onvoorwaardelijk toegekend, zonder eenige bepaling van tijd noch ook van de ver-

pligting tot voorafgaande duidelijk omschreven aangifte bij de bank. Zoowel in ons land als in België heeft dit nu en dan tot bedenkelijke gevolgen aanleiding gegeven, waarom dan ook de 7de Afd. (art. 30—32) van het ontwerp bepalingen inhoudt, welke billijk en doelmatig zijn te achten.

Eindelijk zijn onder het hoofdstuk *Strafbepalingen* (III. art. 36—42) meer volledig en duidelijk opgenomen, de gevallen van misbruik van vertrouwen en andere bedriegelijke of oneerlijke praktijken, welke dientengevolge zoo veel te beter zullen kunnen worden gefnuikt en tegen gegaan.

Dit is de, bij vergelijking met het organieke besluit van 1826, gunstige zijde van het tegenwoordig wetsontwerp, hetwelk, wat redactie betreft, bij minder uitvoerigheid (zoo niet al te groote beknoptheid) genoegzame duidelijkheid in zich vereenigt, om tot grondslag te verstrekken eener aan de behoeften van onzen tijd beantwoordende réorganisatie der banken van leening in ons vaderland.

Het ontwerp, zoo dit *wet* wordt, draagt in zich de kiem van enkele voorname verbeteringen, die wij hier niet met stilzwijgen mogen voorbijgaan. Als zoodanig komt in de eerste plaats in aanmerking, de definitieve *opheffing der inbrengers* en, waar dit noodig is, hunne *vervanging door hulpkantoren*. (*)

Nadat de hierop betrekkelijke artikelen van het vorig wetsontwerp reeds bij amendement in voormelden zin gewijzigd waren geworden, kon de opname in het tegenwoordig ontwerp te minder twijfelachtig zijn, om reden van de inmiddels verkregen onderzanding, zooals uit een bij de Memorie van toelichting overgelegd rapport blijkt. Om de vele bezwaren vroeger, blijkens dezelfde Memorie omtrent dit vraagstuk gerezen, was het zeker wenschelijk, dit niet andermaal aan de overweging der betrokken besturen te onderwerpen, gelijk dan ook uit de bij het wetsontwerp overgelegde

---

(*) De artikelen van het wetsontwerp luiden in de hoofdzaak als volgt:

Art. 15. „Het gebruik van inbrengers bij de banken houdt op niterlijk met het einde van het tweede jaar nadat waarin deze wet in werking treedt. — Wij behouden Ons voor de bevoegdheid, dien termijn, op een met redenen bekleed verzoek van den gemeenteraad, Gedeputeerde Staten gehoord, voor den tijd van hoogstens één jaar te verlengen.”

Art. 17. „Bij bestaande behoefte kunnen, met Onze vergunning, hulpkantoren worden opgericht, zoo in als buiten de gemeenten wáár banken zijn gevestigd; in het laatste geval in overleg met den raad der gemeente wáár zij worden verlangd.”

stukken blijkt, dat ook zelfs het laatste spoor van twijfel hieromtrent bij de regering geweken is. Wij zullen gelegenheid hebben bij de opgaaf der cijfers in het vervolg dezer bijdrage, hierop nader terug te komen.

Met de *verpachte* of *geconcedeerde* banken was, gelijk wel eenigermate kon worden voorzien, dit anders. Bezwaren, vroeger door de onderhoorige besturen tegen de opheffing dier banken in het midden gebragt, hadden zich bij een vernieuwd onderzoek herhaald. Met dezelfde openheid als bij vroegere behandeling, wijst de regering zoowel op de berigten zelve, als op de begeleidende adviezen van Gedeputeerde Staten, hieromtrent op nieuw ingewonnen; daarbij, zooals ook omtrent de inbrengers, in herinnering brengende, wat in de vorige M. v. T. te dien aanzien was gerapporteerd. De bewoordingen, als bij uitzondering in enkele rapporten omtrent de nadeelige zijde van die inrigtingen gezegd, als ook de resultaten bij opheffing van een 20tal banken sedert verkregen, zijn van geen zoo geringe beteekenis, om niet op herhaling van een gelijk débat, als ten jare 1856, bedacht te te zijn. Het zou intusschen te betreuren zijn, wanneer gelijke oorzaak ook thans weder tot dezelfde uitkomst leidde, namelijk intrekking van het wets-ontwerp.

Dat de Regering zelve doordrongen is van het gewigt der zaak, blijkt ten duidelijkste uit de beperkingen waarop zij is bedacht geweest, door als regel te stellen de opheffing dier banken, en, ten einde de uitzonderingen zoo weinig mogelijk te doen zijn, de concessie hiervoor aan bepaalde voorwaarden, en bij onvermijdelijkheid aan nog strengere eischen te onderwerpen. Komt deze wet tot uitvoering, dan laat zich met het oog op het cijfer der bevolking verwachten, dat een aantal dier banken van de lijst der thans nog bestaande zullen wegvallen, en wel allereerst dezulke, van welke het blijkt, dat de toeloop groot genoeg is om er inbrengers op te kunnen nahouden. (*)

(*) Art. 34 van het wetsontwerp, luidt, wat deze banken betreft, als volgt: „Het staat aan niemand vrij banken van leening te hebben of op te rigten, anders dan op de wijze in het eerste hoofdstuk omschreven. — Van dit verbod zijn uitgezonderd:

1o. de bestaande door gemeentebesturen onder Onze goedkeuring verpachte of geconcedeerde banken. Deze mogen in bijzonder beheer blijven, zoolang de bij het inwerking treden dezer wet loopende verpachting of concessie duurt. Eindigt deze vroeger dan 31 December 1871, dan mag zij, met Onze bewilliging, uiterlijk tot dat tijdstip worden verlengd;

2o. bestaande bijzondere inrigtingen onder welke benaming ook aan welke door Ons vergunning is verleend tot het leenen op mobiele goederen, kleeding- en liggingsstukken en kleinodiën, zoolang die vergunning loopt;

Afgescheiden van de proefneming bij het genoemde artikel beoogd, het stellen namelijk van een voor alle gelijken termijn tot opheffing dier banken, blijft voor een afdoende beslissing nog altoos de vraag: of, gelijk met de kwestie der inbrengers met reden werd betwijfeld, wel met genoegzame zekerheid op de ingekomen rapporten kan worden afgegaan. Althans wat de gezindheid betreft, bleek ten aanzien van een dezer voornaamste banken (te Nijmegen) uit het verhandelde in den gemeenteraad, nu eenige maanden geleden, dat op eene billijke instemming met de zienswijze der regeering, dezer zijds weinig of niet te rekenen valt.

Wij zullen de motieven hier niet gaan wegen, die voor het behoud der verpachte banken zijn in het midden gebracht. Wat de meerdere *kosten* betreft, aan banken in eigen beheer verbonden, een soortgelijk bezwaar tegen het vervangen van inbrengers door hulpkantoren opgeworpen, is bij de uitkomst gebleken ongegrond te zijn; en wat aangaat het gemis van de noodige *fondsen* en *localen* — zeker, zoo lang men niet overtuigd is van het belang der zaak, zal dit wel in al zijn gewigt op den voorgrond worden gesteld. Intusschen blijkt uit de jaarlijksche verslagen, dat onder de 34 banken *in eigen beheer*, er eenige worden aangetroffen in gemeenten waarvan het cijfer der bevolking óf gelijk staat óf merkkelijk lager is, dan daar waar *particuliere* banken bestaan. In de statistiek, welke wij doen volgen, zal er gelegenheid zijn eene en andere bijzonderheid, die banken betreffende, nader in het licht te stellen.

In het algemeen, zijn het bepaaldelijk deze soort van banken, welke, wegens aanklevende gebreken, het meest hebben bijgedragen tot de diepe verachting, waarin zij eeuwen lang verzonken lagen. Hoewel thans binnen enger grenzen terug gedrongen (wat mede de gunstige zijde uitmaakt van het kon. besluit van 1826), blijve ook hier niet onopgemerkt, dat in landen van uitgebreider bevolking, gelijk België en Frankrijk, waar banken van leening van oudsher inheemsch waren, voor *verpachte* banken geen plaats meer wordt gevonden; terwijl in ons eigen land de behoeften al minder

---

30. banken van leening tot het houden van welk door Ons, den Raad van State gehoord, aan bijzondere personen, voor eenen telkens door Ons te bepalen tijd, tien jaren niet te boven gaande, concessie wordt verleend."

Omtrent de voorwaarden waaraan het toestaan van zoodanige concessie verbonden wordt, verwijzen wij naar den verderen inhoud van dit artikel, in verband met de op dat punt vooral, zoo uitvoerige als belangrijke, Mem. van Toelichting, bl. 23—33.

blijkt te zijn, naarmate de opheffing in soms volkrijke gemeenten zonder merklijk bezwaar heeft kunnen plaats vinden.

Eindelijk nog is, in verband met dit gewichtig punt, te wijzen op een ongunstig incident, door de Regeering zelve als zoodanig aangemerkt, namelijk het verleenen van concessie, nu vier jaren geleden tot oprigting van een voorschotbank te Amsterdam. In *de Economist* (Julij en Aug. 1866) is het een en ander hieromtrent in het midden gebracht. Het mag een verblijdend verschijnsel heeten, dat tegen herhaling van een zoodanig feit, wat anders ligt te vreezen ware, in de thans ontworpen wet waarborgen zijn gesteld.

Er zijn nog enkele andere punten die wij, bij verschil van gevoelen, niet onaangeroerd willen laten. Blijkens de Mem. van Toel. op het wetsontwerp is bij de Regeering niet buiten overweging gebleven, het belang, dat er voor banken van leening in gelegen is van, bij gebrek aan genoegzame fondsen, de toevlucht te kunnen nemen tot *spaarbanken*. Dat de oorsprong en de aard dezer zoo nuttige instellingen hier te lande eene inmenging van de zijde der Regeering onraadzaam maakt, laat zich verklaren. Niettemin mag het als wenschelijk worden beschouwd, dat, bij de gunstige meening, door het voorbeeld in andere landen en van sommige gemeenten ook in ons vaderland bij de Regeering gewekt, zij ter gelegener tijd van haar *prestige* doe blijken, in afwachting tegelijk van een minder bekrompen, ietwat schuchteren blik, als waarmede tot hiertoe vrij algemeen banken van leening door de spaarbankbesturen werden bejegend. In *de Economist* (Dec. 1852) hebben wij op het weêrkeerig nut, dat er in eene gemeenschappelijke samenwerking dier beide instellingen gelegen is, gewezen; hetgeen, na indiening van een bepaald voorstel hieromtrent bij een der departementen, den bijval mogt verwerven van het hoofdbestuur der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen (Jaarboeken 18 $\frac{1}{2}$ n° 6). Hier willen wij, als ter nadere bepaling van het praktisch nut, er nog deze opmerking aan toevoegen, dat, namelijk, het opnemen door banken van leening van een voorschot uit de spaarbank, onder garantie van de gemeentebesturen, minder te beschouwen is als een noodmiddel, dan wel als een maatregel van *économie*, waarvan de nuttige zijde vooral daarin gelegen is, dat, waar die tijdelijke hulp van de spaarbanken, des noods met bepaling van een *maximum*, voor banken van leening mogt worden ingeroepen, 'deze laatste hierdoor gevrijwaard zouden zijn tegen den noodloozen last van bij telkens, gedurende een gedeelte des jaars, wederkeerende sterke afwisseling in het *saldo der*

panden; eene som van *f* 20,000 à *f* 30,000 ongebruikt te moeten doen blijven, tot welker *tijdelijke* teruggaaf, een gewone geld-schieter, zich niet dan onder bezwarende voorwaarden zou laten vinden. In verband met de toekomstige regeling van den finantieëlen toestand der B. v. L. (art. 18 van het ontwerp) rekenden wij deze opmerking hier niet overbodig, al is het dan ook dat, gelijk met zoo vele andere het geval was, zij nog eerst op tijd moet werken, om voor uitvoering vatbaar te worden geoordeeld. (*)

Regeling van het *finantieëel beheer*, dit is het, wat, in verband met het hoofdbeginsel dezer wet (art. 1) aan banken van leening een *zelfstandig* bestaan zal moeten verzekeren. „De besturen

---

(*) Zoo daar reden is om zich met den heer Fokker, in zijne jongste bijdrage over de *Spaarbanken* (*Econ.* 1867, Dec.) te bedroeven over den tragen voortgang dier instellingen hier te lande, nu zij haar 50jarig bestaan hebben mogen vieren; verblijvend kan het daarentegen worden geacht, dat in de laatste 20 jaren, voor een drieëntwintigtal banken van leening, het doodsuur heeft geslagen. Te veel zou het echter zijn, zoo men hieruit wilde afleiden, dat B. v. L. zonden hebben opgehouden eene behoefte te zijn voor de tegenwoordige maatschappij. In België is de kwestie hieromtrent wel opgeworpen; maar ook in het openbaar weersproken, en in ons land is wel het sterkste bewijs hiertegen, dat een wets-ontwerp gereed ligt, om de grondslagen te regelen, volgens welke B. v. L. in overeenstemming zullen moeten gebragt worden met de behoeften van onzen tijd. En dat niet zonder reden, vermits de regeeringsverslagen wel een *geringer getal* banken, maar daarentegen een *hooger cijfer* voor de beleeningen over het algemeen aanwijzen.

Dat de werkelijke behoefte aan dit cijfer evenredig zou zijn, wij zullen ons wel wachten dat te beweren, en zoo de vermindering van het getal B. v. L. werkelijk een gunstig verschijnsel mag worden genoemd, dan is dat met het oog op de *soort* waarop dit betrekking had. Wij deden reeds opmerken dat het de *verpachte* banken waren, en zoo wij dat hier nog eens te pas brengen, dan is het niet zonder bedoeling. Ons trof, wat de *Spaarbanken* aangaat, de wenk, door den heer Fokker gegeven, namelijk, dat, bij gebreke van particuliere *énergïe*, het de roeping der Regeering mag worden geacht, aan een zoo groot volksbelang met kracht de hand te leggen, door, tot meerdere verspreiding der *Spaarbanken*, die instellingen, naar het voorbeeld van Engeland, *met de Postkantoren te verbinden*.

Mogt aan dien wenk worden te gemoet gekomen, dan zou daardoor als van zelf een weg kunnen worden geopend, om door het verstrekken van de noodige fondsen, de *particuliere* B. v. L. te vervangen door banken *in eigen beheer*. Met meer gerustheid kon dan tot de opheffing dezer soort van banken worden besloten, en geen vrees zou er althans behoeven te zijn, dat om *die* reden, gelijk in 1856, de wet *niet* tot stand kwam; te minder nog, omdat de Regeering-zelve er zich op heeft voorbereid, aan den tot hertoe bestaanden toestand een einde te maken. — De verwachting, in ons zoo even bedoeld opstel geuit, zou dan zeker nog op meer afdoende wijze tot vervulling komen.

der banken, — dus lezen wij art. 18, — maken een staat op van de eigendommen, schuldvorderingen en lasten der banken...”: eene bepaling die, gelijk het geheele wetsontwerp, haar oorsprong voornamelijk te danken heeft, aan hetgeen de ondervinding had geleerd, namelijk, dat banken van leening door de besturen vrij algemeen beschouwd zijn geworden als een tak der gemeente-administratie, ten gevolge waarvan de *balen* ten voordeele der gemeentekas kwamen, in plaats van die te doen strekken tot aflossing der opgenomen kapitalen, met het doel om hierdoor gaandeweg de rentetax, ten laste van de pandgevers geheven, te verminderen.

Opent het voorschrift, zoo even vermeld, aan banken van leening een gunstiger verschiet: het zou te veel zijn, wanneer men hieruit zou willen afleiden, dat het *régime* tot hiertoe door het meerendeel der besturen gevolgd, niet in strijd zou zijn geweest met het kon. besluit van 1826. Het tegendeel blijkt, dunkt mij, duidelijk genoeg uit de doorgaande toepassing door de Regeering hiervan bij gelegenheid van de rentevermindering op de panden gemaakt, en meer bijzonder nog uit eene aanschrijving van harentwege ten vorige jare tot de gemeentebesturen gerigt, nopens het gebruik van het *batig slot* der rekeningen. En inderdaad, tenzij men de winsten der B. v. L., in plaats van als een toevallige bate, wil hebben aangemerkt als een *subsidie* of bijdrage om in de kosten der burgerlijke armverpleging te helpen voorzien, kan de vraag niet twijfelachtig zijn, of nevens *lasten* en *schuldvorderingen*, zullen op den in te vulen staat ook *eigendommen* moeten kunnen worden geproduceerd. De Tabel voor de bijzondere banken, jaarlijks aan Gedeputeerde Staten in te zenden, geeft dan ook teregt aanleiding tot vermelding van dat gedeelte der in gebruik zijnde kapitalen „waarvan *geen* rente is betaald;” gelijk dan ook uit de opgaaf in de Mem. van Toel. blijkt, dat een drietal banken in eigen beheer, *facto* het standpunt hadden ingenomen, thans door den wetgever bedoeld. Het zijn de B. v. L. te 's Gravenhage, Briclle en Zwolle.

Waar het hooger Bestuur in het tegenwoordig wets-ontwerp door duidelijker bepalingen slechts verscherpt heeft, wat door het besluit van 1826 reeds was bedoeld en voorgeschreven (art. 20), daar is het van het gezond verstand en het natuurlijk rechtsgevoel der gemeenteraden te verwachten, dat zij, dit spoor volgende, zich door zelfstandige inzage in de rekeningen en bescheiden zullen vergewissen, welke de stand van zaken is, sedert de jongste organisatie der B. v. L., waartoe ditzelfde besluit aanleiding gaf; daarbij niet uit het oog verliezende, dat, in evenredigheid tot de

rentetax op de beleende panden, welke in vroegere jaren over het algemeen 3 à 4 pCt. hooger was, de winsten toen veel aanzienlijker moesten zijn, dan bij zooveel lager renten in de laatste jaren het geval kon wezen.

In het belang der hulpbehoevende klasse die van banken van leening gebruik maken, reken ik het niet onbescheiden, naar de uitkomst te dien aanzien voor enkele banken verkregen, het als zeer waarschijnlijk te achten, dat er onder de voornaamste stedelijke beleenbanken een aantal zullen zijn, van welke bij eene prompte administratie blijken zal, dat, na aftrek van alle rente en kosten, het overschot doorgaans groot genoeg zal zijn geweest, om reeds nu in het bezit te zijn van een niet onbeduidend eigen kapitaal. Bij mijne vroegere beschouwingen heb ik meermalen op dit punt gewezen, met aanhaling van historische bescheiden. Er zal hierachter gelegenheid zijn om, bij de behandeling van de cijfers in de Regeeringsverslagen, voor zooveel deze instellingen betreft, op een en ander verschijnsel de aandacht te vestigen.

Eindelijk nog een woord over art. 33, aanwijzende de onderwerpen, welke den inhoud der plaatselijke reglementen zullen moeten uitmaken. Dat een doeltreffende hervorming, bepaaldelijk der banken *in eigen beheer*, voor een goed deel van de zamenstelling der bijzondere reglementen afhangt, zal niemand ontkennen. Dit is zóó zeker, dat het juist hierom twijfelachtig kan worden geacht, of niet in de wet zelve, als grondbepaling een en ander thuis behoort, wat nu alligt, om eene vaststaande bepaling te worden, tot breedvoerige correspondenties aanleiding kan geven. Om tot een voorbeeld te komen, herinnere men zich hoe, in het vorig wets-ontwerp, de Regeering, om de vele bezwaren daartegen ingebracht, achter een der onderwerpen, art. 33 litt. p. (thans r.) vermeld, „het vooraf ter bezigtiging stellen der panden bij verkoop” de woorden had gevoegd „*waar dit kan*”, welk toevoegsel, om zeer deugdelijke redenen, bij amendement wegviel.

In het algemeen zal het er op aankomen, of, waar de Regeering met kracht begonnen is, alle inmenging, hetzij van het finantiëel belang der gemeente of van een of andere corporatie, hetzij van partikuliere speculatie (der inbrengkantoren) te weren, zij die lijn ook nog verder, waar het noodig is, zal weten door te trekken, door ook aan ambtenaren de aanleiding te ontnemen, dat niet weder, op de eene of andere wijze, het eigenbelang binnensluipe: 1°. door voortaan zonder eenige uitzondering alle *extra voordeelen* (leges)

te verbieden. Dit is het dan ook, wat in art. 10, 22 en 39 van het ontwerp onder genoegzaam strenge bewoordingen plaats vindt. Dat een zoodanig inkruipsel uit een vroeger verleden, ondanks bepalingen reeds in het besluit van 1826, niet geheel en al uit de reglementen verdwenen is, kan de Regeering-zelve niet onbekend zijn. Klachten omtrent afpersingen in dien zin, buiten het reglement om, bewezen dat dit met de *verpachte* banken in vroeger jaren, nog lang niet had opgehouden, waarom dan ook een streng handhaven van het verbod, bij eene vernieuwde concessie, alligt aanleiding kan hebben geven, dat een zoodanige bank niet op nieuw kon worden verpacht; — 2°. Men geve aan geen ambtenaren, (met uitzondering van die der hulpkantoren, waarvoor de middelen bijzonderlijk zijn aangewezen) aandeel, regtstreeks of zijdelings, aan de interessen of de winst der banken. Dat zoo iets bij sommige gemeentebanken geduld wordt, kan alleen uit haar verleden verklaard worden, zooals dan ook, bij kleinere banken vooral, de trekken van haar vroegere *phisionomie*, hier en daar nog niet geheel zijn uitgewischt; — 3°. Sta men aan ambtenaren van genoegzaam uitgebreide banken niet toe, het bezoldigen van bedienden in *eigen privé*, om reden hieruit als van zelf een toestand van afhankelijkheid ontstaat, welke eene behoorlijke kennisneming van zaken in den weg kan staan.

Voor het overige ben ik zoo zeer als iemand overtuigd, dat, waar er in de voormelde gevallen bij de ambtenaren sprake mogt zijn van in hunne verkregen regten of inkomsten te worden verkort, hierin door eene vaste bezoldiging op billijke wijze behoort te worden voorzien; gelijk dan ook, in het algemeen, het vertrouwen en de verantwoordelijkheid aan hunne veelal moeilijke en omslagtige betrekking verbonden, hun op eene voldoende belooning aanspraak geven.

In een nog nadere beoordeeling van het wetsontwerp te treden, ligt thans buiten ons bestek. In het ten jare 1851 door ons uitgegeven 2de stuk, getiteld: „de Banken van Leening nader onderzocht, in verband met een ontwerp van wet op die inrigtingen”, gaven wij een doorlopende beschouwing, in verband met de toen gestelde vragen, waarmede dat ontwerp, tot het geven van consideratie en advies, aan de gewestelijke en plaatselijke besturen was rondgezonden. Met het oog hierop vestigen wij nog slechts kortelijk de aandacht op een drietal bijzonderheden, betreffende:

1°. de heffing van het *regt van waarborg* en *belasting* op in banken beleende verkoopbare gouden en zilveren voorwerpen; welke

heffing, volgens eene latere ministerieële aanschrijving in den strengsten zin op B. v. L. toegepast, niet zelden tot de bitterste klachten van de zijde der pandleggers aanleiding gaf. Wij hebben vroeger, met aanhaling van voorbeelden, waaruit bleek, dat de hier bedoelde kosten, met de intrest medegerekend, soms tot de helft van de op het pand beleende som verslond, dit punt opzettelijk behandeld. Hier willen wij, bij onvermijdelijkheid, zooals nu eenmaal uit vroegere discussie schijnt gebleken te zijn, nog slechts in herinnering brengen, wat voorkomt in een noot op bl. 78 (1e stuk B. v. L.) waar wij lezen. „Volgens het organieke reglement voor de B. v. L. te Parijs, van 8 Thermidor XIII^{de} jaar, „komen de kosten voor het regt van waarborg aldaar voor rekening „van den kooper (gelijk in onderscheidene banken ook bij ons), „in dier voege, dat de gekochte uit goud of zilver bestaande voorwerpen, na de geregtelijke toewijzing, zóólang worden teruggehouden, tot zij met het merk der *garantie* voor rekening „van den kooper zijn voorzien, met uitzondering (blijkens art. 87) „van dezulke, ten aanzien van welke de kooper toestaat, dat zij „door verbreking buiten gebruik worden gesteld”;

2°. het beleenen van *nieuwe koopwaren*. — De Belgische wet op de B. v. L. van 1848 houdt te dien aanzien de volgende bepalingen in: art. 23 „De leeningen op nieuwe koopwaren zullen voor denzelfden „eigenaar duizend francs niet te boven mogen gaan. — Art. 24. Geene „beleening op nieuwe koopwaren mag geschieden dan met dadelijke „tusschenkomst van den directeur of van zijn onmiddelijk gemagtigde, en zonder dat de leener zich heeft bekend gemaakt. — „De biljetten, deze soort van verpanding constateerende, zullen vermelden dat het nieuwe koopwaren zijn en mogen niet afgestaan „of verkocht worden.”

Wij zijn nog verre van overtuigd, dat een zoodanig voorschrift, vooral in groote steden, niet zijn nuttige zijde zoude hebben, namelijk tot voorkoming van een bedrieglijk *faillissement*, althans de bepaling in de 2^e alin. van art. 24 begrepen, is in dergelijke gevallen niet zonder beteekenis. (B. v. L. I. bl. 148 en 163, II bl. 89).

3°. Wat eindelijk het *lossen op afrekening* of bij *gedeelten* betreft, zoo de Regeering gemeend heeft de gelegenheid daartoe niet, gelijk in België, door de wet zelve algemeen verbindend te maken, zij heeft echter niet nagelaten, het onder de punten, welke in de afzonderlijke reglementen zullen moeten worden geregeld, te betrekken (art. 33 litt. n). Ofschoon in het wezen der zaak de geleende som, zij het dan ook in minder kleine gedeelten, door een ver-

nieuwde beleening in de Bank-zelve, telken dage kosteloos kan worden verminderd, zou toch door eene meer opzettelijke bepaling de spaarzaamheid en daardoor ook een meer doelmatig gebruik der bank van leening, bij de mindere volksklasse worden in de hand gewerkt. — In het algemeen zou het verbinden van een *spaarkas* met de bank van leening tot het gezegde doel wel eenige aanbeveling verdienen. In Frankrijk en ook in Duitschland (te Berlijn) bestaan voorbeelden van dien aard. (B. v. L. I bl. 87 en 135—138).

C. J. VAN HEEL, Dz.

(Slot in het volgend No.)
